

GAZİ

EĞİTİM BİLİMLERİ DERGİSİ

GAZİ

JOURNAL OF EDUCATION SCIENCES

Öğretmen Adayları Öz-Yeterliği Araştırmalarına İlişkin Bibliyometrik Analiz Çalışması

Serap Nur DUMAN^a, İlkay DOĞAN TAŞ^b

Yüklenme: 08.04.2024 Kabul: 31.07.2024

Yayınlanma: 01.08.2024

DOI: 10.30855/gjes.2024.10.02.004

ÖZET

Anahtar Kelimeler:

Öğretmen adayı,
Öz-yeterlik,
Bibliyometri

Keywords:

Pre-service teacher,
Self-efficacy,
Bibliometry

Yazar Bilgileri:

a. Kırıkkale Üniversitesi,
Eğitim Fakültesi,
Kırıkkale, Türkiye
Orcid:
0000-0002-4535-2144
serapnurcanoglu@gmail.com
Sorumlu Yazar

b. Kırıkkale Üniversitesi,
Eğitim Fakültesi,
Kırıkkale, Türkiye
Orcid:
0000-0002-1418-1688
ilkaydogantas@kku.edu.tr

Eğitim-öğretim süreçlerinde ve öğretmen eğitiminde son yıllarda sıklıkla çalışılan konulardan biri öz-yeterliktir. Öz-yeterlik, başarı elde etmek ve başarıya yönelik performans sergilemek için bireyin kendi öz-yeteneklerini kullanabilmesine yönelik sahip olduğu inancı ifade etmektedir. Öğretmen ve öğretmen adaylarında bu inanç; başarı, beklenti, deneyim, motivasyon, sosyo-kültürel ortam, beceri gibi bazen bireysel bazen çevresel pek çok değişkenden etkilenen ve aynı zamanda bu değişkenleri etkileyen bir yapıdadır. Bu nedenle öğretmen ve öğretmen adaylarında öz-yeterlik, farklı ülkelerde farklı boyutlarıyla bazen nicel bazen nitel pek çok araştırmaya konu olmuştur. Yapılan bu çalışmaların birlikte ele alınması, gerçekleştirilen çalışmalara sistematik bir bakış açısı sunmak için önemli görülmektedir. Bu amaçla Web of Science veri tabanı üzerinden “pre-service teacher”, “self-efficacy” ve “preservice teacher” anahtar kelimeleriyle tarama yapılmış ve elde edilen 355 makale ile bibliyometrik analiz gerçekleştirilmiştir. Bibliyometrik analiz sürecinde VOSviewer programı kullanılmış ve öğretmen adayları ile öz-yeterlik hakkında yapılan araştırmalara ilişkin elde edilen bulgular görsel haritalar ve tablolar ile sunulmuştur. Elde edilen bulgulara dayalı olarak makalelerin genellikle Eğitim ve Eğitsel konu alanında tamamlandığı belirlenmiştir. Bunun yanında öz-yeterlik hakkında ilk makalenin 1991 yılında yapılmıştır. 2008 yılından itibaren öğretmen adayları ve öz-yeterlik hakkında yapılan çalışmalar artış göstermiştir. Yıllara göre makale sayıları göz önüne alındığında 2020-2023 arasında ciddi sayıda çalışma yapıldığı görülmektedir. Elde edilen bulguların öğretmen adayları ve öz-yeterlik hakkında yapılacak yeni araştırmalara katkıda bulunacağı düşünülmektedir. Özellikle yeni yayınlanan öğretim programlarında öne çıkan beceri ve yeterlikler ile öz-yeterlik kavramının birlikte değerlendirilmesi hem öğretmen adaylarına hem öğretmen eğitimi programlarına katkıda bulunacaktır.

A Bibliometric Analysis of Research on Pre-Service Teachers' Self-Efficacy Research

ABSTRACT

In recent years, self-efficacy has emerged as a prominent subject of study in education and teacher training. This concept encapsulates an individual's belief in their ability to effectively utilize personal skills to achieve success and exhibit success-oriented performance. This belief in teachers and pre-service teachers is a dynamic construct that is both shaped by and shapes a myriad of individual and environmental factors such as achievement, expectations, experiences, motivation, sociocultural context, and abilities. Therefore, teacher self-efficacy has been the subject of numerous quantitative and qualitative studies in different countries, analysing its various dimensions. A systematic review of these studies is crucial to provide a comprehensive understanding of the existing research. A bibliometric analysis was conducted on 355 articles retrieved from the Web of Science database using the keywords "pre-service teacher" and "self-efficacy" to examine the existing literature systematically. The VOSviewer software was utilized for this analysis, and the findings regarding pre-service teachers and self-efficacy were illustrated through visual maps and tables. The analysis revealed that a substantial portion of the articles pertained to the fields of Education and Educational Research. In addition, the first article about self-efficacy was published in 1991. Since 2008, studies on pre-service teachers and self-efficacy have increased. Considering the number of articles by year, it is seen that a significant number of studies were conducted between 2020-2023. It is believed that the findings obtained will contribute to new research on pre-service teachers and self-efficacy. In particular, evaluating the skills and competencies that stand out in the newly published curricula together with the concept of self-efficacy will contribute to both prospective teachers and teacher education programs.

GİRİŞ

Albert Bandura'nın sosyal bilişsel teorisinin merkezinde yer alan bir kavram olan öz-yeterlik, bireyin belirli performans kazanımları elde etmek için gerekli davranışları gerçekleştirme kapasitesine olan inancını ifade eder. Sosyal bilişsel teoriye göre kişisel yeterlik beklentileri başarı deneyimleri, dolaylı deneyim, sözlü ikna ve psikolojik durumlar şeklinde dört temel bilgi kaynağına dayanmaktadır. Elde edilen başarılar deneyimi yükseltirken erken safhalarda yaşanan başarısızlıklar beklentilerin düşmesine neden olur. Bununla birlikte başkalarının yaşadığı başarı ve başarısızlıklar da beklentiler üzerinde önemli etki göstermektedir. Bireyin kendisinin ya da çevresindekilerin deneyimleri beklentilerin yönlendirilmesinde önemli rol oynamaktadır. Bu deneyimler kadar etkili olmasa da kolay ve her an kullanılabilir olması nedeniyle sözlü olarak ikna da beklentileri yönlendirmekte etkilidir. Duygusal uyarımlara neden olabilecek stres ve yorucu etkinlik gibi durumlar da öz-yeterliği etkileyebilecek kaynaklardan birisi olarak görülmektedir (Bandura, 1977).

Öz-yeterlik kavramı, sadece sosyal bilişsel teorinin temel bir taşı değil, aynı zamanda öğretmen adaylarının eğitim yolculuğunda kritik bir unsurdur. Öz-yeterlik, öğretmenlerin öğrencilerin derse katılımını, öğrenmelerini ve başarılarını olumlu yönde etkileyebileceklerine diğer bir deyişle öğretme ve öğrenme sürecini etkileme yeteneklerine dair inançlarını ifade eder. Bu inanç sistemi, onların profesyonel kimliklerini, mesleğe yönelik tutumlarını, öğretim stratejilerini ve pedagojik zorluklarla yüzleşme becerilerini şekillendirmede merkezi bir rol oynamaktadır (Barni, Danioni ve Benevene, 2019; Denzine, Cooney & McKenzie, 2005; Dolgun ve Caner, 2017; Narayanan vd., 2023; Tschannen-Moran ve Woolfolk Hoy, 2001).

Eğitim süreci üzerindeki potansiyel etkisi nedeniyle öğretmen adaylarının öz-yeterliği araştırmacılar tarafından ilgi gösterilen bir konu haline gelmiş ve yapılan araştırmalarda öğretmen eğitimi alanında öz-yeterliğin karmaşıklığı ve önemi ayrıntılı bir şekilde ortaya konulmuştur. Zimmerman (2000), öz-yeterliğin öğrencilerin motivasyonunu, öğrenme süreçlerini ve zorluklar karşısında direncini etkileyen önemli bir faktör olduğunu vurgulamıştır. Yıllar içerisinde çeşitli araştırmacılar öğretmen öz-yeterliğine ilişkin çeşitli alt boyutlara sahip birçok ölçek geliştirmişlerdir (Brouwers ve Tomic, 2003; Deemer ve Minke, 1999; Denzine vd., 2005; Diken, 2004; Klassen vd., 2009; Tschannen-Moran ve Woolfolk Hoy, 2001). Bununla birlikte bazı araştırmacılar genel öz-yeterliğin

yanında farklı alanlara ilişkin öz-yeterlik ölçekleri geliştirmişlerdir; bunlar arasında coğrafya (Karadeniz, 2005), fen öğretimi (Bıkmaz, 2002), okuryazarlık (Tschannen-Moran ve Johnson, 2011), bilim (Riggs ve Enochs, 1990), kapsayıcı uygulamalar (Malinen vd., 2013), teknoloji (Sang vd., 2010) ve disiplin (Brouwers ve Tomic, 2000) için örnekler bulunmaktadır. Bazı araştırmacılar ise öğretmen öz-yeterliğinin kapsamını örgütsel (Friedman ve Kass, 2002) veya kültürel alana (Siwatu, 2007) genişletmişlerdir.

Bu bağlamda araştırmalar öğretmenlerin yeterlik algılarının çeşitli değişkenlere göre farklılık gösterdiğini ortaya koyarken, aynı zamanda yüksek ve düşük yeterlik algısının öğretmenlerin mesleki yeterliklerini de etkilediğini göstermektedir. Öğretmen adaylarının öz-yeterlik inançları; öğretmenlerin eğitim deneyimleri, mentorluk ve eğitim aldıkları sosyo-kültürel bağlam gibi çeşitli faktörler tarafından şekillenmektedir (Klassen vd., 2011; Tschannen-Moran vd., 1998). Bununla birlikte Ho ve Hau (2004) farklı kültürlerin öğretmen yeterliklerinin karşılaştırılmasına yönelik çalışmalarında kültürel bağlam farklı olsa da modern okul sistemlerinde çalışan öğretmenlerin öz-yeterliklerini belirlemede öğretim, sınıf yönetimi ve rehberlik gibi kriterlerin benzerlik gösterdiğini bulmuştur. Öğretmenlerin öğrenci davranışlarını yönetme becerisi, etkili öğretimin doğasında var olan bir unsur gibi görünmekte ve bunun kültürler arası geçerliliği olduğu düşünülmektedir.

Bu unsurlara ilişkin öğretmen algılarında kültüre ilişkin farklılıklar da olduğu söylenmektedir. Örneğin Avustralyalı öğretmenler başlıca sorumluluklarının öğretim ve sınıf yönetimi ile ilgili olduğunu düşünürken, Çinli öğretmenler öğrencilere günlük yaşamlarında rehberlik etme konusunda güçlü bir ahlaki sorumluluk duygusu sergilemiştir (Ho ve Hau, 2004). Meyer'e (1988) göre Çinli öğretmenler öğrencilerin günlük davranışlarına rehberlik etme konusunda ebeveyn benzeri bir sorumluluk üstlenmektedirler. Bu durum bağlamın yeterlik algısında önemli bir faktör olduğunu göstermektedir.

Araştırmacılar öğretmen yeterliğinin kültürler arası geçerliliğe sahip olmakla birlikte bağlama ve göreve özgü bir yapı olduğu konusunda hemfikirdir (Bandura, 1997; Chan, 2008). Bu nedenle araştırmacılar, öğretmen yeterliğinin göreve ve bağlama özgü olarak incelenmesini tavsiye etmişlerdir. Tschannen-Moran ve Hoy'a (2001) göre matematik öğretiminde yüksek öğretmen yeterliğine sahip bir öğretmenin dil öğretiminde yüksek yeterliğe sahip olması gerekemeyebilir. İçinde bulunulan bağlam ve görev yeterlik algısı üzerinde etkili olabilmektedir.

Yeterlik algısını etkileyen faktörlerin yanında, yeterlik algısının öğretim süreci ve mesleki beceriler üzerinde de önemli etkileri bulunmaktadır. Coladarci'ye (1992) göre yüksek öz-yeterlik öğretmenlerin öğretime bağlılıklarını büyük oranda etkilemektedir. Yüksek öz-yeterliğe sahip öğretmenler yenilikçi öğretim uygulamalarını benimsemeye ve küçük ya da büyük çaplı program değişikliklerine daha açıktırlar. Öte yandan, daha az yeterli olduğunu düşünenler, bu tür uygulamalara en az açık olanlar olarak görünmektedir (Guskey, 1988). Bununla ilgili olarak yüksek öz-yeterliğe sahip öğretmenlerin mesleki gelişim ve ömür boyu öğrenme faaliyetlerine daha fazla katıldıkları görülmektedir (Tschannen-Moran & McMaster, 2009). Ayrıca yüksek öz-yeterliğe sahip öğretmenler, öğretim sürecinde yaşanan problemlere çözüm bulma konusunda ısrarcıdırlar ve başarısızlıklar karşısında kolayca vazgeçmemektedirler (Tschannen-Moran & Woolfolk Hoy, 2001). Bunun yanında Caprara vd.'ne (2006) göre öğretmenlerin öz-yeterlik inançları ile öğrencilerin akademik başarısı arasında pozitif bir ilişki bulunmaktadır. Ayrıca yüksek öz-yeterliğe sahip öğretmenler öğrencileri için daha yüksek beklentiler belirlemektedirler (Allinder, 1994).

Gibson ve Dembo (1984) yüksek ve düşük yeterlik algısına sahip öğretmenlerin farklı eğitim yaklaşımları benimsediklerini ortaya koymuşlardır. Yüksek öz-yeterliğe sahip öğretmenler küçük gruplarla çalışırken daha rahattır, bağımsız çalışan öğrencileri yönlendirmekte, küçük gruba gelen öğrencilerin sorularını daha fazla yanıtlamaktadırlar. Ayrıca derse hazırlık veya evrak işleri için daha fazla zaman harcamakta, tüm sınıf öğretimine iki kat daha fazla zaman ayırmaktadır. Buna karşın düşük yeterliğe sahip öğretmenler akademik olmayan çalışmalara daha fazla zaman ayırmakta ve öğrenci öğrenmesi ya da motivasyonunu engelleyici stratejiler kullanmaktadır. Örneğin bir soruya öğrencinin yanıtı geciktiği takdirde yanıtı kendisi vermekte ya da soruyu başka öğrenciye yönlendirmektedirler. Chan (2008) ve Woolfolk Hoy, Rosoff ve Hoy (1990) araştırmalarında yüksek yeterliğe sahip öğretmenlerin daha insancıl ve uygulamalı öğretim yöntemlerine eğilim gösterdiklerini ortaya koymuşlardır. Bununla birlikte, yüksek öz-yeterliğe sahip öğretmenlerin yenilikçi öğretim stratejilerini uygulama, öğrenci katılımını teşvik etme, sınıfta problem davranışlarla etkili bir şekilde başa çıkma ve öğretmenlik mesleğine bağlı kalma olasılıklarının daha yüksek olduğunu göstermektedir (Caprara vd., 2006; Emmer ve Hickman, 1991; Emmer ve Stough, 2001; Zee ve Koomen, 2016). Yüksek öz-yeterlik inancı olan öğretmenlerin sınıflarındaki öğrencilerde yüksek motivasyon

ve başarı görülmektedir (Midgley vd., 1989).

Öğretmen yeterliği ile ilgili çalışmalar ve bu çalışmaların sonuçlarından hareketle, öğretmen adayı eğitiminde öz-yeterliğin çok yönlü bir doğası olduğu, çeşitli deneyimlere ve etkilere bağlı olarak geliştiği söylenebilir. Öğretmen adayları eğitim yolculuklarında ilerledikçe, öz-yeterlik inançları kişisel, eğitsel ve bağlamsal faktörlere bağlı olarak şekillenmektedir. Bu bağlamda öğretmen adayı öz-yeterliği ile ilgili yapılacak bibliyometrik bir çalışmanın öz-yeterliğin bağlı olduğu faktörlerin ve öz-yeterliğe bağlı olarak ortaya çıkan etkenlerin geçmişten günümüze nasıl şekillendiğini ortaya koyacağı düşünülmektedir.

YÖNTEM

Bu araştırma bibliyometrik analiz çalışması özelliği taşımaktadır. Bibliyometrik analiz, belirlenen bir araştırma konusunda yer alan ülke, anahtar kelime, dergi, yazar gibi öğeler üzerinden analiz gerçekleştirilerek konuya ilişkin var olan bilimsel ağın görselleştirmesini içerir (Bağış, 2022). Bibliyometrinin kullanım alanları incelendiğinde, bibliyometrik analiz çalışmasının literatür incelemeden farklı olarak daha büyük ölçekli bir veri madenciliği gerçekleştirdiği anlaşılmaktadır. Bu yönüyle bibliyometrik analiz çalışmaları, temele alınan araştırma konusuna ilişkin hem varolan durumu ortaya koymayı amaçlayan hem de konunun gelişimine ilişkin öngörü edinmeyi sağlayan istatistiksel bulgular ortaya koyar (Zupic & Čater, 2015).

Doküman seçimi

Araştırmada yer alan dokümanların belirlenmesinde Web of Science (WoS) veri tabanı tercih edilmiştir. WoS doküman tarama ekranında “pre-service teacher” AND “self-efficacy” OR “preservice teacher” AND “self-efficacy” anahtar kelime ikilileriyle başlıklarda arama yapılmıştır. Arama sonucunda 390 sonuca ulaşılmış ve bu sonuçlar içinden makale seçeneği işaretlenerek sonuçlar filtrelenmiştir. Bunun sonucunda araştırmaya 355 makale dahil edilmiştir.

Verilerin Analizi

Çalışmada yer alan makaleler WoS ekranından 1-355 şeklinde tek dosya kaydedilmiş ve analize sokulmuştur. Bibliyometrik analiz sürecinde makalelerin yayınlandığı dergiler, makalelerin yıllara ve yapıldığı ülkelere göre dağılımı incelenmiş; atıf analizi, ortak atıf analizi ve ortak kelime analizi gerçekleştirilmiştir. Analizler ve haritalandırmada VOSviewer (<https://www.vosviewer.com/>) programından yararlanılmıştır. VOSviewer

programı bibliyometrik ögeler arasındaki ilişki ağlarını belirleyen ve haritalandıran ücretsiz bir programdır (Bağış, 2022; Van Eck & Waltman, 2010). Analiz sonucunda elde edilen bulgular, tablo ve görseller halinde sunulmuş ve yorumlanmıştır.

Etik Kurul İzin Belgesi

Bu araştırmada öğretmen adayları ve öz-yeterlik hakkında yayınlanan makalelerin bibliyometrik analiz çalışması gerçekleştirilmiş ve araştırma kapsamında yer alan çalışmaların doküman incelemesi yapılmıştır. Bu nedenle bu çalışma için etik kurul iznine gerek bulunmamaktadır.

BULGULAR

Çalışmaların Dağıldığı WoS Konu Alanları

Öğretmen adayları ve öz-yeterlik hakkında yapılan araştırmalara ilişkin Web of Science veritabanında “preservice teacher”, “pre-service teacher” ve “self-efficacy” anahtar kelimeleriyle başlıklarda tarama yapılmış ve tarama sonucunda 355 makaleye ulaşılmıştır. Bu makalelerin dağıldığı WOS konu alanları Şekil 1’de gösterilmiştir. Buna göre en fazla çalışma (%81.40) Eğitim ve Eğitsel Araştırmalar (Education Educational Research) konu alanında yayınlanmıştır. Bunun yanında Eğitsel Psikolojisi (Psychology Educational) (%8.45), Multidisipliner Psikoloji (Psychology Multidisciplinary) (%3.38) ve Eğitim Bilimsel Disiplinler (Education Scientific Disciplines) (%3.09) konu alanlarının öne çıktığı belirlenmiştir.

Şekil 1

Çalışmaların Yer Aldığı Konu Alanları ve Sayıları

Çalışmaların Yıllara Göre Dağılımı

Öğretmen adayları ve öz-yeterlik hakkında yapılan makalelerin yıllara göre dağılımı Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1

Çalışmaların Yıllara Göre Dağılımı

Yayın Yılı	Yayın Sayısı	Yayın Yüzdesi
2024	5	1.40
2023	41	11.54
2022	44	12.39
2021	49	13.80
2020	35	9.85
2019	26	7.32
2018	24	6.76
2017	23	6.47
2016	23	6.47
2015	13	3.66
2014	8	2.25
2013	13	3.66
2012	10	2.81
2011	11	3.09
2010	12	3.38
2009	5	1.40
2008	5	1.40
2007	3	0.84
2006	2	0.56
2002	1	0.28
2001	1	0.28
1991	1	0.28

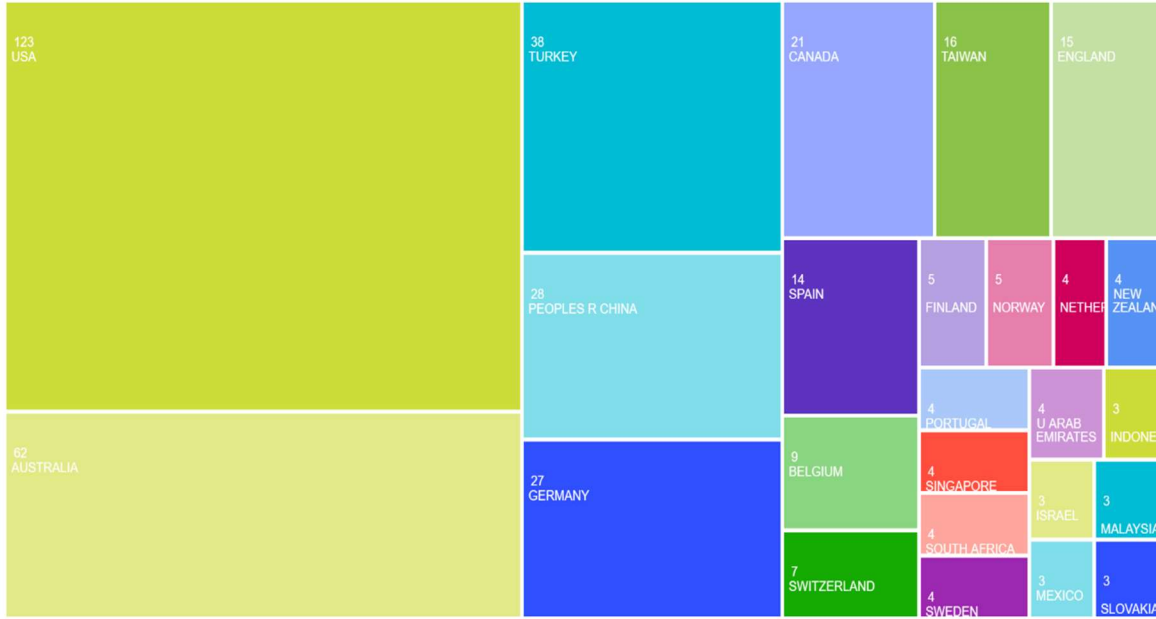
Tablo 1 incelendiğinde öğretmen adayları ve öz-yeterlik hakkında ilk makalenin 1991 yılında Edmund T. Emmer ve Julia Hickman tarafından yapılan “Teacher Efficacy in Classroom Management and Discipline” başlıklı çalışma olduğu görülmüştür. 1991 yılından 2010 yılına kadar yapılan çalışma sayısında artış ve azalmalar yaşansa da asıl önemli artışın 2010 yılından sonra olduğu anlaşılmaktadır. 2017-2021 yılları arasında yıllara göre makale sayısında artış olduğu görülürken özellikle 2021, 2022 ve 2023 yıllarının en çok makale yayınlanan yıllar olduğu anlaşılmaktadır. Öğretmen adayları ve öz-yeterlik hakkında en çok makale yapılan yıl ise 2021 (n=49, %13.80) yılı olmuştur.

Çalışmaların Ünelere Göre Dağılımı

Öğretmen adayları ve öz-yeterlik hakkında yayınlanan makalelerin ülkelere göre dağılımı Şekil 2’de yer almaktadır.

Şekil 2

Çalışmaların Ülkelere Göre Dağılımı

Şekil 2 incelendiğinde, öğretmen adayları ve öz-yeterlik ile ilgili çalışmaların sırasıyla en çok Amerika Birleşik Devletleri (n=123, %34.64), Avustralya (n=62, %17.46), Türkiye (n=38, %10.70), Çin Halk Cumhuriyeti (n=28, %7.88) ve Almanya (n=27, %7.60) ülkelerinde çalışıldığı belirlenmiştir. Konunun ülkelere çalışılma düzeyine ilişkin ayrıntılı bilgiler aşağıdaki Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2

Çalışmaların Ülkelere Göre Dağılımı

Ülkeler	Yayın Sayısı	Yayın Yüzdesi
Amerika Birleşik Devletleri	123	34.64
Avustralya	62	17.46
Türkiye	38	10.7
Çin Halk Cumhuriyeti	28	7.88
Almanya	27	7.60
Kanada	21	5.91
Tayvan	16	4.50
İngiltere	15	4.22
İspanya	14	3.94
Belçika	9	2.53
İsviçre	7	1.97
Finlandiya	5	1.4
Norveç	5	1.4
Hollanda	4	1.12

Tablo 2

Devam

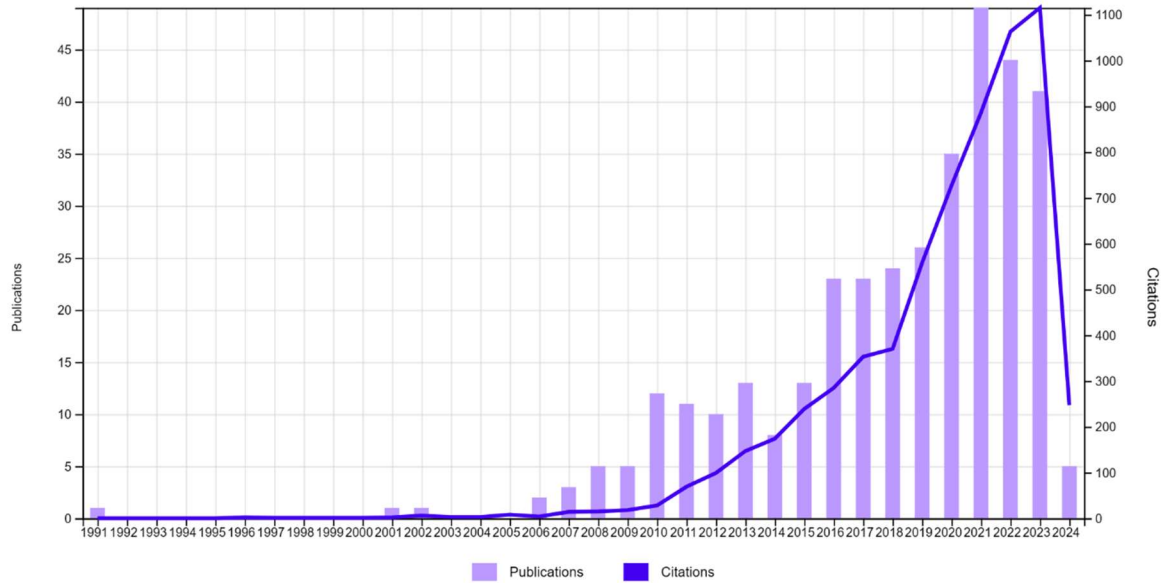
Yeni Zelanda	4	1.12
Portekiz	4	1.12
Singapur	4	1.12
Güney Afrika	4	1.12
İsveç	4	1.12
Birleşik Arap Emirlikleri	4	1.12
Endonezya	3	0.84
İsrail	3	0.84
Slovakya	3	0.84
Malezya	3	0.84

Çalışmalara yapılan atıfların dağılımı

Öğretmen adayları ve öz-yeterlik konusuna yönelik araştırmaya dahil edilen çalışmalar ve bu çalışmalara yapılan atıfların dağılımı Şekil 3'te yer almaktadır.

Şekil 3

Çalışmalara Yapılan Atıfların Dağılımı

Şekil 3'te gösterildiği gibi öğretmen adayları ve öz-yeterlik konu alanında yapılan çalışmalar en çok 2023 yılında (n=1115) atıf almıştır. Konuyla ilgili çalışmalara yapılan atıfların yıllara göre dağılımı incelendiğinde 2010 (n=28) yılından itibaren atıfların artış gösterdiği anlaşılmaktadır. Buna karşılık, öğretmen adayları ve özyeterliğe ilişkin atıf sayısı ve yayın sayısı arasında nispeten bir paralellik olduğu söylenebilir. 2008 yılından itibaren (makale sayısı=5, atıf sayısı=15) öğretmen adayları ve öz-yeterlik hakkında yapılan çalışmalar artış göstermiş ve buna paralel olarak çalışmalara yapılan atıflar da

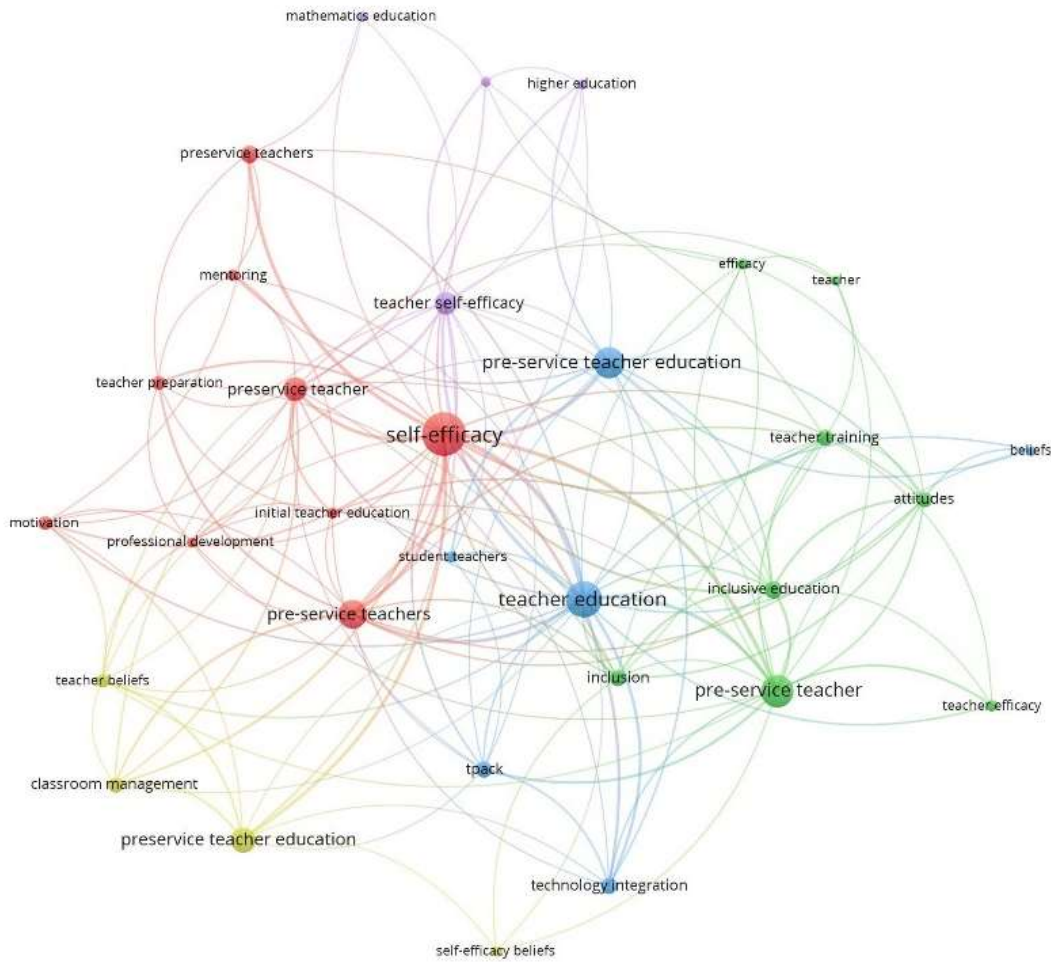
yükselmeye başlamıştır.

Çalışmalarda en çok kullanılan anahtar kelimeler

En çok kullanılan anahtar kelimelerin bibliyometrik analizini gerçekleştirmek için analiz türü olarak 'Co-occurrence' ile analiz birimi olarak 'author keywords' tercih edilmiştir. Anahtar sözcüklerdeki minimum değer 5 olarak belirlenmiştir. Bunun sonucunda 31 anahtar kelime ortaya çıkmıştır. Bu anahtar kelimeler Şekil 4'te yer almaktadır.

Şekil 4

Çalışmalarda En Çok Kullanılan Anahtar Kelimeler

Şekil 4'te sunulduğu gibi öğretmen adayları ve öz-yeterlik konu alanında yapılan çalışmalarda en sık tercih edilen anahtar kelimeler içinde öğretmen adayı (pre-service teacher, pre-service teachers, preservice teacher, preservice teachers) (n=116), öz-yeterlik (n=79), öğretmen adaylarının eğitimi (pre-service teacher education, preservice teacher education) (n=68) ve öğretmen eğitimi (n=55) şeklindedir. Öğretmen adayları ve öz-yeterlik makalelerinde tercih edilen anahtar

kelimelerin dağılımı Tablo 3'te sunulmaktadır.

Tablo 3

Çalışmalarda Kullanılan Anahtar Kelimelerin Dağılımı

Anahtar Kelimeler	Kullanım Sayısı
pre-service teacher, pre-service teachers, preservice teacher, preservice teachers	116
self-efficacy	79
teacher education	55
pre-service teacher education	41
preservice teacher education	27
teacher self-efficacy	21
inclusive education	14
inclusion	12
teacher training	12
technology integration	12
Tpack (Technological, Pedagogical, and Content Knowledge)	11
attitudes	10
classroom management	10
teacher preparation	9
motivation	8
teacher beliefs	8
efficacy	6
initial teacher education	6
mentoring	6
student teachers	6
teacher efficacy	6
beliefs	5
higher education	5
mathematics education	5
professional development	5
self-efficacy beliefs	5
teacher	5
initial teacher education	5

Çalışmaların Yazarlarının Atıf Dağılımları

En çok atıf alan yazarların bibliyometrik analizini gerçekleştirmek amacıyla analiz türü olarak "Citation" ve analiz birimi olarak "Authors" tercih edilmiştir. Analiz içinde, bir yazarın minimum çalışma sayısı 2, bir yazarın minimum atıf sayısı da 2 olarak belirlenmiş ve bu ölçütlere dayalı olarak öğretmen adayları ve öz-yeterlik ile ilgili en çok makale üreten yazarlar ve atıf sayıları Tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 4

En Çok Makale Üreten Ve Atıf Alan Yazarların Dağılımı

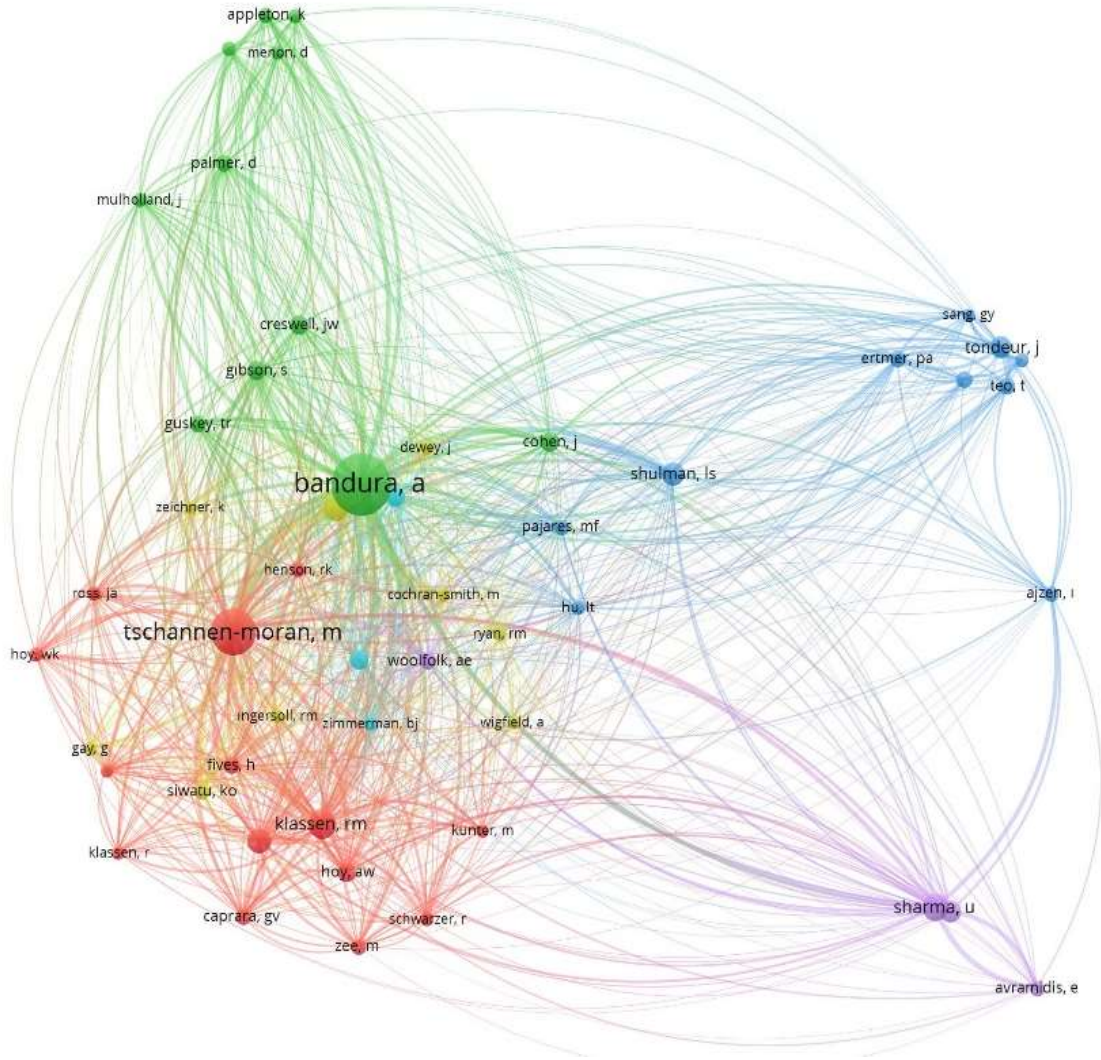
Makale Sayısına Göre Dağılım			Atıf Sayısına Göre Dağılım		
Yazar	Makale Sayısı	Atıf Sayısı	Yazar	Makale Sayısı	Atıf Sayısı
Sharma, Umesh	7	549	Sharma, Umesh	7	549
Menon, Deepika	6	125	Forlin, Chris	4	427
Ciampa, Katia	4	20	Loreman, Tim	3	352
Forlin, Chris	4	427	Koh, Joyce Hwee Ling	2	259
Ma, Kang	4	9	Tondeur, Jo	3	201
Morris, Julia E.	4	28	Garvis, Susanne	3	185
Bain, Alan	3	65	Pendergast, Donna	2	147
Bokhove, Christian	3	24	Ertmer, Peggy A.	2	133
Daly, Alan J.	3	42	Menon, Deepika	6	125
Deehan, James	3	26	Ahsan, M. Tariq	2	97
Downey, Christopher	3	24	Deppeler, Joanne M.	2	97
Gallagher, Tiffany L.	3	16	Sadler, Troy D.	2	83
Garvis, Susanne	3	185	Mclennan, Brad	2	82
Hao, Yungwei	3	80	Mcilveen, Peter	2	82
Lancaster, Julie	3	65	Perera, Harsha	2	82
Loreman, Tim	3	352	Hao, Yungwei	3	80
Lummis, Geoffrey W.	3	25	Romero-Contreras, Silvia	2	76
Marschall, Gosia	3	29	Lee, Kathryn S.	2	73
Mckinnon, David H.	3	35	Aelterman, Antonia	2	66
Tondeur, Jo	3	201	Ruys, Ilse	2	66

Tablo 3'te görüldüğü gibi öğretmen adayları ve öz-yeterlik konusuna ilişkin en çok makale üreten yazar Umesh Sharma (n=7) olmuştur. Bunun yanında sırasıyla Deepika Menon (n=6), Katia Ciampa (n=4), Chris Forlin (n=4), Kang Ma (n=4) ve Julia E. Morris (n=4) öne çıkan diğer araştırmacılarıdır. Yazarların konuya ilişkin genellikle beşer ya da altışar makale ürettikleri anlaşılmaktadır. Yazarların atıf sayıları incelendiğinde en çok atıfı alan yazarın aynı zamanda en çok yayın üreten yazar Umesh Sharma (n=549) olduğu belirlenmiştir. Bunun yanında Forlin, Chris (n=427) ve Tim Loreman (n=352) makaleleri en çok atıf alan diğer yazarlar olmuştur.

Bunun yanında analiz sürecinde analiz türü olarak 'Co-citation' ve analiz birimi olarak 'Cited authors' seçilerek ortak atıf analizi gerçekleştirilmiştir. Bu analizde bir yazarın minimum atıf sayısı 20 olarak belirlenmiş ve elde edilen sonuçlar Şekil 5'te sunulmuştur.

Şekil 5

En Çok Atıf Yapılan Yazarlar (Ortak Atıf Analizi)

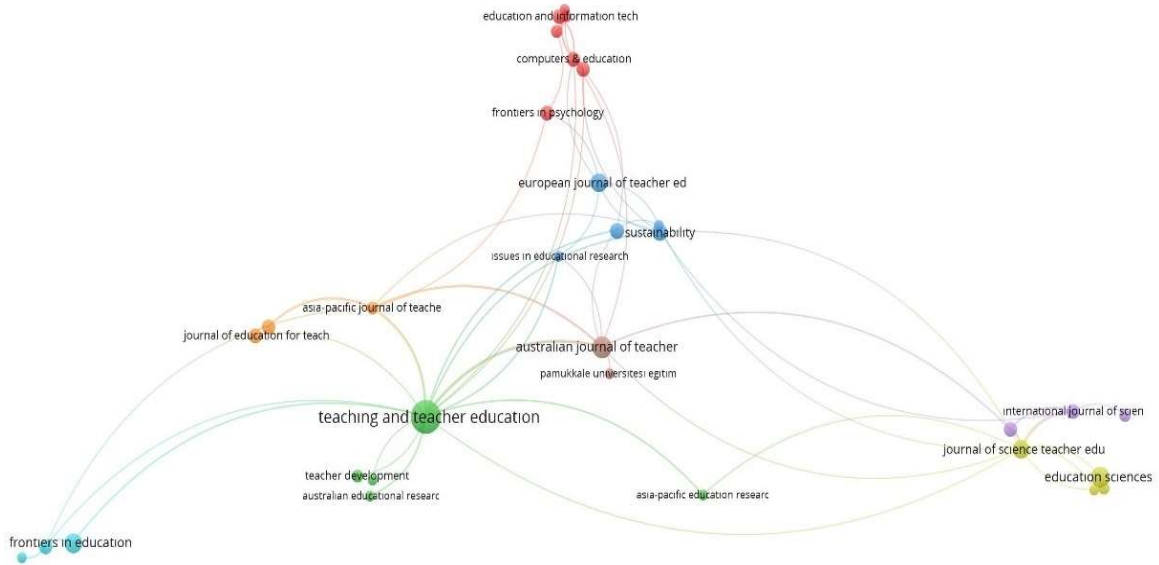
Şekil 5’te görüldüğü gibi öğretmen adayları ve öz-yeterlik çalışmalarının ortak atıf analizinde; Albert Bandura (420), Megan Tschannen-Moran (244), Robert M. Klassen (94) ve Umesh Sharma (85) en çok ortak atıf almıştır.

Öğretmen adayları ve öz-yeterlik ile ilgili en çok makale yayınlayan ve atıf alan dergiler

Öğretmen adayları ve öz-yeterlik çalışan makalelerin yayınlandığı dergilere ilişkin atıf dağılım analizleri yapılmıştır. Bu analizde analiz türü olarak “Citation” analiz birimi olarak “Sources” belirlenmiştir. Bir kaynağa yönelik minimum doküman sayısı 3 ve bir kaynağın en az atıf sayısı 5 olması ölçüt olarak belirlenmiştir. Elde edilen analiz sonuçları Şekil 6’da gösterilmektedir.

Şekil 6

En Çok Atıf Alan Dergiler

Şekil 6’da en çok atıf alan dergilerin sırasıyla Teaching and Teacher Education (1153 atıf, 26 makale), Computers & Education (468 atıf, 5 makale), Australian Journal of Teacher Education (252 atıf, 11 makale), Journal of Science Teacher Education (197 atıf, 8 makale), Asia-Pacific Journal of Teacher Education (183 atıf, 4 makale), European Journal of Teacher Education (147 atıf, 8 makale) ve Teachers and Teaching (132 atıf, 5 makale) şeklinde devam ettiği belirlenmiştir. Makale sıralamasına göre dergiler incelendiğinde elde edilen sonuçlar Tablo 5’te sunulmuştur.

Tablo 5

Öğretmen Adayları Ve Öz-Yeterlik ile İlgili En Çok Makale Yayınlanan Dergiler ve Atıfları

Dergi Adı	Makale Sayısı	Atıf Sayısı
Teaching and Teacher Education	26	1153
Australian Journal of Teacher Education	11	252
Education Sciences	10	29
Frontiers in Education	9	26
European Journal of Teacher Education	8	147
Journal of Science Teacher Education	8	197
Sustainability	7	50
Educational is	6	44
Computers & Education	5	468
Computers in Human Behavior	5	111
Education and Information Technologies	5	17
Frontiers in Psychology	5	23

Tablo 5

Devam

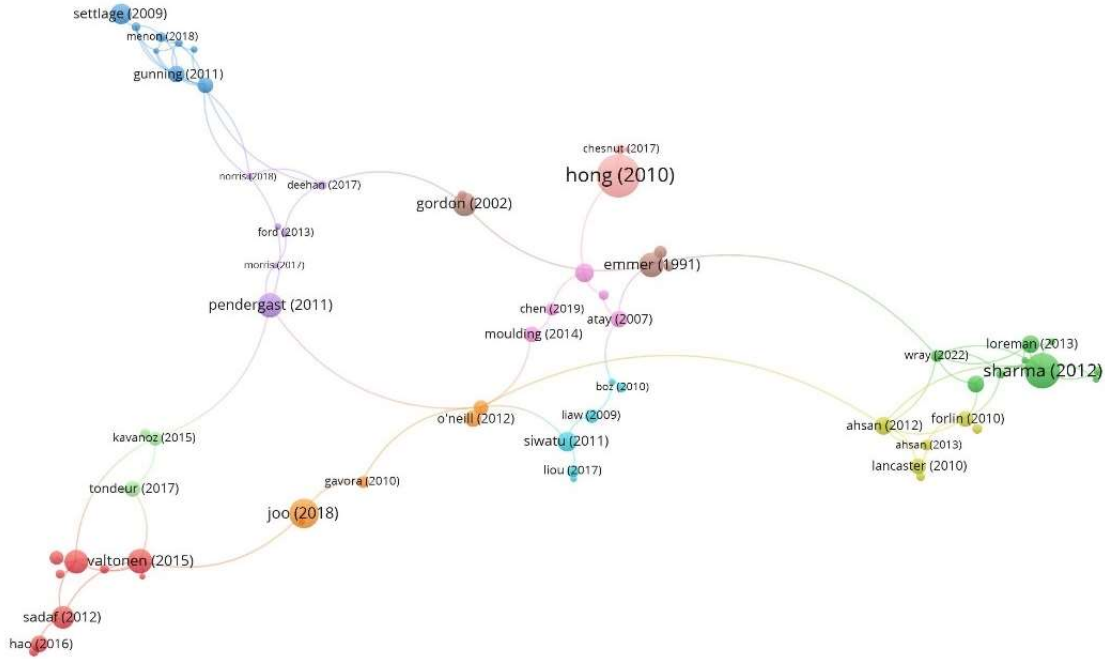
Journal of Education for Teaching	5	67
Teachers and Teaching	5	132
Teaching Education	5	18
International Journal of Science and Mathematics Education	5	57
International Journal of Science Education	5	47
International Journal of Inclusive Education	5	69
Asia-Pacific Journal of Teacher Education	4	183
British Journal of Educational Technology	4	102
Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi	4	22
School Science and Mathematics Teacher Development	4	38
Asia-Pacific Education Researcher	4	85
Australasian Journal of Educational Technology	3	48
Australian Educational Researcher	3	115
Journal of Baltic Science Education	3	11
Journal of Educational Computing Research	3	28
Learning and Individual Differences	3	30
Mentoring & Tutoring	3	73
Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi	3	48
International Journal of Educational Research	3	5
Issues in Educational Research	3	25
	3	14

Öğretmen adayları ve öz-yeterlik ile ilgili en çok atıf alan makaleler

Öğretmen adayları ve öz-yeterlik konusuna ilişkin en çok atıf yapılan makalelere ilişkin analiz yapılırken analiz türü olarak 'citation' ve analiz birimi olarak 'documents' seçilmiş, ölçüt olarak bir yayının en az 10 atfının bulunması şartı eklenmiştir. Buna dayalı olarak yapılan bibliyometrik analizde elde edilen sonuçlar Şekil 7'de sunulmuş ve makalelere ilişkin ayrıntılı künye bilgisi Tablo 6'da gösterilmiştir.

Şekil 7

En Çok Atıf Alan Makaleler

Tablo 6

Öğretmen Adayları ve Öz-Yeterlik Makalelerinde En Çok Atıf Yapılan Makaleler

Makale Yazarı	Yayın Tarihi	Atıf Sayısı
Hong, Ji Y.	2010	410
Sharma, Umesh; Loreman, Tim; Forlin, Chris	2012	279
Chai, Ching Sing; Koh, Joyce Hwee Ling; Tsai, Chin-Chung	2010	251
Joo, Young Ju; Park, Sunyoung; Lim, Eugene	2018	190
Emmer, Et; Hickman, J	1991	140
Valtonen, Teemu; Kukkonen, Jari; Kontkanen, Sini; Sormunen, Kari; Dillon, Patrick; Sointu, Erkki	2015	136
Pendergast, Donna; Garvis, Susanne; Keogh, Jayne	2011	131
Tondeur, Jo; Aesaert, Koen; Prestridge, Sarah; Consuegra, Els	2018	128
Gordon, C; Debus, R	2002	124
Sadaf, Ayesha; Newby, Timothy J.; Ertmer, Peggy A.	2012	118
Settlage, John; Southerland, Sherry A.; Smith, Leigh K.; Ceglie, Roben	2009	101
Siwatu, Kamau Oginga	2011	90

Tablo 6

Devam

Yasar, Senay; Baker, Dale; Robinson-Kurpius, Sharon; Krause, Stephen; Roberts, Chell	2006	88
Klassen, Robert M.; Al-Dhafri, Said; Hannok, Wanwisa; Betts, Shea M.	2011	84
Dietrich, Julia; Viljaranta, Jaana; Moeller, Julia; Kracke, Baerbel	2017	78
McLennan, Brad; McIlveen, Peter; Perera, Harsha	2017	76
Civitillo, Sauro; Juang, Linda P.; Schachner, Maja K.	2018	75
Aslan, Aydin; Zhu, Chang	2017	74
Tezci, Erdogan	2011	74
Loreman, Tim; Sharma, Umesh; Forlin, Chris	2013	72
Depaepe, Fien; Koenig, Johannes	2018	69
Ahsan, M. Tariq; Sharma, Umesh; Deppeler, Joanne M.	2012	69
Sharma, Umesh; Nuttal, Anthony	2016	67
Atay, Derin	2007	67
Hao, Yungwei; Lee, Kathryn S.	2016	64
O'Neill, Sue; Stephenson, Jennifer	2012	63
Gunning, Amanda M.; Mensah, Felicia Moore	2011	62
Moulding, Louise R.; Stewart, Penee W.; Dunmeyer, Megan L.	2014	59
Menon, Deepika; Sadler, Troy D.	2016	58
Forlin, Chris; Garcia Cedillo, Ismael; Romero-Contreras, Silvia;	2010	58
Fletcher, Todd; Rodriguez Hernandez, Humberto Javier		
Tondeur, Jo; Scherer, Ronny; Siddiq, Fazilat; Baran, Evrim	2017	56
Lancaster, Julie; Bain, Alan	2010	56
Clark, Sarah; Newberry, Melissa	2019	51

Tablo 6'ya göre, öğretmen adayları ve öz-yeterlik çalışmalarında atıf sayısı bakımından öne çıkan makale Ji Y. Hong'un 2010 yılında yayınlanan "Pre-Service and Beginning Teachers' Professional Identity and its Relation to Dropping out of The Profession" (n=410) makalesidir. Bu çalışmada, meslekten ayrılma kararlarıyla ilişkili olarak öğretmen adaylarının ve mesleğe yeni başlayan öğretmenlerin mesleki kimliklerine ilişkin farklı algıları karma araştırma yöntemiyle araştırılmıştır. Çalışmanın bulguları, öğretmen adaylarının naif ve idealist öğretme algılarına sahip olma eğiliminde olduklarını ve okulu bırakan öğretmenlerin en çok duygusal tükenmişlik sergileyenler olduğunu göstermiştir. Bunun yanında en çok atıf alan diğer makale Umesh Sharma, Tim Loreman ve

Chris Forlin'in 2012 yılında yayınlanan "Preparing Pre-service Teachers to Integrate Technology in Education: A Synthesis of Qualitative Evidence" (n=366) çalışmasıdır. Bu çalışmada ise öğretmen adaylarının teknolojiyi derslerine entegre etmeye hazırlama stratejilerine odaklanılmış ve 19 makale meta-etnografi yaklaşımıyla ele alınmıştır. Üçüncü sırada ise Ching Sing Chai, Joyce Hwee Ling Koh ve Chin-Chung Tsai'nin yılında yayınlanan "Facilitating Preservice Teachers' Development of Technological, Pedagogical, and Content Knowledge (TPACK)" makalesi bulunmaktadır.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu çalışma kapsamında WoS veri tabanında yayınlanan makaleler üzerinden, aday öğretmenlerin öz-yeterliği üzerine olan ilginin ve eğilimin nasıl bir yönde geliştiği belirlenmeye çalışılmıştır. Bu doğrultuda WoS veri tabanında yapılan taramada ulaşılan 355 makalenin bibliyometrik analizi yapılmıştır.

Öz-yeterlik kavramının temelleri Rotter'in (1954) kontrol odağı teorisi ile Bandura'nın (1966) sosyal öğrenme kuramına dayanmaktadır. Kontrol odağı, bireyin hayatındaki olayların altında yatan ana nedenlere ilişkin algısını ifade eder. Başarı ya da başarısızlıklara yüklenen anlama göre iç kontrol odağı (kişinin kendi kontrolü) ve dış kontrol odağı (Şans, talih, kader, vb. dış faktörler) olmak üzere ikiye ayrılmaktadır (Rotter, 1966). Rotter'in teorisini güçlü bir şekilde temel alan Bandura, bireylerin davranışlarının yalnızca iç ve dış kontrol için genelleştirilmiş beklentilerden değil, aynı zamanda bireylerin belirli alanlarda bu davranışları gerçekleştirmek için algıladıkları yeteneklerinden veya öz-yeterliklerinden de etkilendiğini savunmuştur (Zee, 2016). Bu bağlamda Bandura (1977) kişilerin belirli başarıların arzu edilen sonuçlara yol açtığını bilmelerine rağmen, bu tür eylemleri gerçekleştirecek yeteneklere sahip olduklarına dair inançları yüksek olmadığı müddetçe bu bilginin neredeyse işe yaramaz hale geldiğini savunarak öz-yeterlik kavramının önemine vurgu yapmıştır.

Öğretmen öz-yeterliğine ilişkin çalışmalar ise Bandura'nın çalışmalarını takiben 1970'li yılların sonunda Amerika Birleşik Devletleri merkezli bir araştırma ve geliştirme şirketi olan RAND'ın öğretmenlerin kendi eylemlerinin pekiştirilmesini kontrol edebileceklerine olan inançlarını değerlendirmesiyle başlamıştır (Armor vd., 1976). Bu doğrultuda WoS veri tabanında öğretmen öz-yeterliği ile ilgili ilk makale 1981 yılında yayınlanmıştır. Aday öğretmenlerin öz-yeterliğine ilişkin ilk çalışma ise 1991 yılında Emmer ve Hickman tarafından yayınlanmıştır. Bu bağlamda gerçekleştirilen ilk çalışmada aday öğretmenlerin

sınıf yönetimi ve disipline ilişkin yeterlik algılarının belirlenmesi üzerine odaklanılmıştır. 1991 yılından 2001 yılına kadar ise üst düzey sayılabilecek dergilerde konuyla ilgili herhangi bir çalışma yayınlanmamıştır. Ancak bu süre zarfında aday öğretmenler olmasa da öğretmenlerin öz-yeterliğine ilişkin çalışmalar bulunmaktadır. Bu durum öz-yeterlik kavramının öğretmen özelinde çalışılmaya devam ettiğini göstermektedir.

2001-2010 arasındaki on yıllık sürece bakıldığında ise farklı yıllarda 1 ila 5 arasında çalışma yapıldığı görülmektedir. Önceki on yıllık sürece benzer bir şekilde bu noktada da özellikle 2005 yılı ile birlikte öğretmenlerin öz-yeterliğine ilişkin çalışmalar artış göstermiştir. Aday öğretmenlerin öz-yeterliğine ilişkin çalışmalar ise 2010 yılı itibari ile artış göstermiş, makale sayıları ile birlikte atıf sayıları da artmıştır. Bu durum konunun popüleritesinin arttığı ve daha fazla araştırmacı tarafından ele alındığını göstermektedir. 2010 yılında çıkan iki araştırmanın da atıf sıralamasında ilk üçte yer alması bunun bir göstergesi olarak sayılabilmektedir.

Yıllara göre makale sayıları göz önüne alındığında 2020-2023 arasında ciddi sayıda çalışma yapıldığı görülmektedir. Bu durum son dört yılda aday öğretmenlerin öz-yeterliğine olan ilginin artış gösterdiğini ortaya koymaktadır. Bununla birlikte ilgili tarihlerin COVID-19 pandemisinin ve ardından gelişen uzun süreli kapanma ve uzaktan eğitim sürecinin sonrasına denk gelmesi de manidardır. Özüdoğru'ya (2021) göre pandemi döneminde uzaktan eğitim sürecinde öğretmen adayları arkadaşlarıyla iletişim kuramama, odaklanamama, sınıf atmosferini hissedememe, sisteme alışamama, bilgi, beceri ve tutum eksikliği, sosyalleşme ihtiyacı hissetme ve pasif kalma gibi sorunlarla karşılaşmışlardır. Alanyazındaki birçok araştırma uzaktan eğitim sürecinde yetersiz hizmet sunumu, kişisel engeller, kaynak eksikliği (Botha, 2011), konsantre olamama, farklı yöntemlere alışkın olmama (Özüdoğru ve Özüdoğru, 2017), yönetsel sorunlar, öğrenci motivasyonu, sosyal etkileşim, teknik beceriler, akademik beceriler, araştırma için zaman ve destek (Mullenburg ve Berge, 2005), öğretmenlik uygulaması gibi uygulamalı eğitimlerde dosya hazırlama, planlama, zaman, uygulama şekli, sınıf yönetimi, uygulama okulu, uygulama öğretmeni (Güven vd., 2012) ve öğretmenlerin ve ebeveynlerin hazırlıksızlığı, bilgisayar tabanlı çevrimiçi öğrenme sistemlerini uygulamak için gerekli becerilerin eksikliği, fakülte ve öğretmenlerle etkileşim ve çevrimiçi denetçilerin eksikliği (Leontyeva, 2018) gibi benzer sorunların ortaya çıktığını

göstermektedir.

Uzaktan eğitim sürecinde yaşanan tüm bu süreçler Covid-19 sürecinde de kendini göstermiştir. Sosyal, teknolojik ve örgütsel uyum zorluklarıyla ilişkili olan uzaktan eğitimin öğrencilerin psikolojik durumları, özellikle de depresif semptomlar (Elmer vd., 2020) ve akademik performansları üzerinde önemli bir etkisi bulunmaktadır. Öğrenciler pandemi döneminde uzaktan eğitim sırasında konsantrasyon ve öğrenme becerilerinde önemli ölçüde sorun yaşamışlardır (Giusti vd., 2021). Ertmer ve Ottenbreit-Leftwich'e (2010) göre dijital araçlarda yetkinlik eksikliği, öğretmenlerin nitelikli eğitim verme becerilerinden şüphe duymalarına neden olabileceğinden öz-yeterliklerini zayıflatabilir. Ayrıca, yüz yüze etkileşimin olmaması, öğretmenlerin öğrenci katılımını ve anlayışını ölçme becerilerini sınırlandırarak yeterlilik duygularını daha da zorlamaktadır (Moore vd., 2011). Çevrimiçi öğretime uyum düzeyi ve aşırı iş yükü algısı, akademisyenlerin mesleki öz-yeterliklerine olan güvenlerini etkilemektedir (Minaya-Herrera, vd., 2022). Benzer şekilde Weisensfeld vd., (2022) araştırmalarında, COVID-19 salgınının öğretmenlerde duyarsızlaşma semptomları ve yetersizlik (başarı eksikliği) duygularında önemli ölçüde artışa neden olduğunu ortaya koymuşlardır. Özellikle uzaktan öğretimin ortaya çıkarabileceği olumsuz sonuçlar ve ciddi psikolojik baskı yaratan pandemi süreci nedeniyle öğretmen ve öğretmen adaylarının hem bireysel hem de mesleki öz-yeterliklerinin sorgulanması, bu nedenle de ilgili çalışmaların ve benzer çalışmalara yapılan atıfların 2020'den sonra artış göstermiş olması muhtemeldir.

Araştırma kapsamında çalışmaların yapıldığı yıllar ve atıf sayılarının yanında öne çıkan diğer bir sonuç ise aday öğretmen öz-yeterliğiyle ilgili araştırmaların yoğunlaştığı ülkelerdir. Sharma'ya (2011) göre 2010'lu yıllara gelindiğinde Batı ülkelerinde öğretmen yeterliği üzerine çok sayıda araştırma olmasına rağmen, Batı dışı bağlamlarda bu tür araştırmalar sınırlıdır. Bu durumun özellikle WoS veri tabanındaki makaleler bağlamında 2024 yılına gelindiğinde de benzer olduğu söylenebilir. Aday öğretmenlerin öz-yeterliğine ilişkin çalışmaların büyük bir kısmı ABD, Avustralya, Türkiye, Almanya, Kanada, İngiltere ve İspanya'da yayınlanırken yine önemli sayılabilecek ancak batı ülkelerine nazaran daha az kısmı Çin Halk Cumhuriyeti ve Tayvan'da yayınlanmıştır. Bununla birlikte ilgili konuda en çok çalışması bulunan isimlere bakıldığında Umesh Sharma ve Julia E. Morris'in Avustralya, Deepika Menon, Katia Ciampa ve Chris Forlin'in ABD ve Kang Ma'nın Çin'de; en çok ortak atıf alan

yazarlar olan Albert Bandura ve Megan Tschannen-Moran'ın ABD, Robert M. Klassen'in İngiltere ve Umesh Sharma'nın Avustralya'da bulunduğu görülmektedir. Bu durum çalışmaların batı ve doğu konseptindeki dağılımını destekler niteliktedir. Benzer şekilde çalışmaların çoğunlukla yayınlandığı Teaching and Teacher Education, Computers & Education, Journal of Science Teacher Education, European Journal of Teacher Education, Teachers and Teaching ve Australian Journal of Teacher Education gibi dergiler de Amerika ve Avrupa menşeli şirketler tarafından yönetilmektedir.

ÖNERİLER

Genel itibari ile WoS veri tabanında yayınlanan aday öğretmenlerin öz-yeterliğine ilişkin çalışmalar, çalışma yapılan bölgeler itibari ile geçmişten günümüze benzer bir yönelim seyrederken özellikle 2010'lu yılların başında Ji Y. Hong, Umesh Sharma, Chris Forlin ve Ching Sing Chai gibi isimlerin çok sayıda atıf alan yayınları ile bir hareketlenme yaşamış, 2010'ların sonu ve 2020'lerin başında ise en yüksek seviyesine ulaşmıştır. Yapılan çalışmalarda hem makaleler hem de anahtar kelimeler göz önünde bulundurulduğunda öğretmen eğitimi, kapsayıcı eğitim, kaynaştırma, teknoloji, pedagoji, tutum, sınıf yönetimi, motivasyon, inançlar vb. kavramlar ile aday öğretmen öz-yeterliğinin ilişkilendirildiği söylenebilir. Özellikle mesleki gelişim, kapsayıcı eğitim ve teknoloji konulu makaleler en çok atıf alan çalışmalar olarak öne çıkmaktadır. Sonuç itibari ile 2000'li yıllara kadar öğretmenlerin öz-yeterliğine yönelik çalışmalar görülse de bu yıllardan sonra aday öğretmenlerin öz-yeterliği de literatürde önemli bir konu olarak öne çıkmıştır. Yapılacak yeni çalışmalarda öğretmen adayları ve öz-yeterlik ilişkisinin ülkelere göre karşılaştırmasına dayalı araştırmalar yapılabilir. Bunun yanında araştırmacılar öz-yeterlik ile en çok ilişkilendirilen anahtar kavramların öğretmen eğitiminde ne sıklıkla çalışıldığını ortaya koyan yeni bibliyometrik araştırmalar ya da sistematik derleme çalışmaları yapabilirler. Öğretmen adayları ile sıklıkla ilişkilendirilen öz-yeterlik kavramının eğitim ve eğitim araştırmaları dışında hangi disiplinlerde ve konu alanlarında ön plana çıktığı incelenebilir. Özellikle yeni yayınlanan öğretim programlarında öne çıkan beceri ve yeterlikler ile öz-yeterlik kavramının birlikte değerlendirilmesi hem öğretmen adaylarına hem öğretmen eğitimi programlarına katkıda bulunacaktır.

KAYNAKLAR

- Allinder, R. M. (1994). The relationship between efficacy and the instructional practices of special education teachers and consultants. *Teacher Education and Special Education, 17*(2), 86-95.
- Armor, D., Conroy-Oseguera, P., Cox, M., King, N., McDonnell, L., Pascal, A., Pauly, E., & Zellman, G. (1976). *Analysis of the school preferred reading programs in selected Los Angeles minority schools*. REPORT NO. R-2007-LAUDS. Santa Monica, CA: Rand Corporation (ERIC Document Reproduction Service No. 130 243).
- Bağış, M. (2022). Bibliyometrik araştırmalarda kullanılan başlıca analiz teknikleri. Oğuzhan Öztürk, Gökhan Gürler (Ed.), *Bir literatür inceleme aracı olarak bibliyometrik analiz içinde* (97-109). Ankara: Nobel Yayınevi.
- Bandura, A. (1977). Self-efficacy: Toward a unifying theory of behavioral change. *Psychological Review, 84*(2), 191-215.
- Barni, D., Danioni, F., & Benevene, P. (2019) Teachers' self-efficacy: The role of personal values and motivations for teaching. *Frontiers in Psychology, 10*, 1645. doi: 10.3389/fpsyg.2019.01645
- Bıkmaz, F.H. (2002). Fen öğretiminde öz-yeterlik inancı ölçeği. *Educational Sciences and Practice, 1*(2), 197-210.
- Brouwers A., & Tomic W. (2000). A longitudinal study of teacher burnout and perceived self-efficacy in classroom management. *Teaching and Teacher Education, 16*, 239-253.
- Brouwers, A., & Tomic, W. (2003). A test of the factorial validity of the Teacher Efficacy Scale. *Research in Education, 69*, 67-80.
- Caprara, G. V., Barbaranelli, C., Steca, P., & Malone, P. S. (2006). Teachers' self-efficacy beliefs as determinants of job satisfaction and students' academic achievement: A study at the school level. *Journal of School Psychology, 44*(6), 473-490.
- Chan, D. W. (2008). Dimensions of teacher self-efficacy among Chinese secondary school teachers in Hong Kong. *Educational Psychology, 28*, 181-94.
- Coladarci, T. (1992). Teachers' sense of efficacy and commitment to teaching. *Journal of Experimental Education, 60*(4), 323-337.

- Deemer, S. A., & Minke, K. M. (1999). An investigation of the factor structure of the teacher efficacy scale. *Journal of Educational Research*, 93, 3–10.
- Denzine, G. M., Cooney, J. B., & McKenzie, R. (2005). Confirmatory factor analysis of the Teacher Efficacy Scale for prospective teachers. *British Journal of Educational Psychology*, 75, 689–708.
- Diken, I.H. (2004). Öğretmen yeterlik ölçeği Türkçe uyarlaması, geçerlik ve güvenilirlik. *Eurasian journal of Educational Research*, 16, 102-112.
- Dolgun, H., & Caner, M. (2018). Self-efficacy Belief profiles of pre-service and in-service EFL teachers. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* (48), 602-623.
- Elmer, T., Mepham, K., & Stadtfeld, C. (2020) Students under lockdown: Comparisons of students' social networks and mental health before and during the COVID-19 crisis in Switzerland. *PLoS ONE* 15(7): e0236337. Doi: <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0236337>
- Emmer, E. T., & Hickman, J. (1991). Teacher efficacy in classroom management and discipline. *Educational and Psychological Research*, 11(1), 1-14.
- Emmer, E. T., & Stough, L. M. (2001). Classroom management: A critical part of educational psychology, with implications for teacher education. *Educational Psychologist*, 36(2), 103-112.
- Ertmer, P. A., & Ottenbreit-Leftwich, A. T. (2010). Teacher technology change: How knowledge, confidence, beliefs, and culture intersect. *Journal of Research on Technology in Education*, 42(3), 255-284.
- Friedman I. A., Kass E. (2002). Teacher self-efficacy: A classroom-organization conceptualization. *Teaching and Teacher Education*, 18, 675–686.
- Gibson, S., & Dembo, M. H. (1984). Teacher efficacy: A construct validation. *Journal of Educational Psychology*, 76(4), 569-582.
- Giusti, L., Mammarella, S., Salza, A., Del Vecchio, S., Ussorio, D., Casacchia, M., & Roncone, R. (2021). Predictors of academic performance during the COVID-19 Outbreak: Impact of distance education on mental health, social cognition and memory abilities in an Italian University student sample. *BMC Psychology*, 9, 142. Doi: <https://doi.org/10.1186/s40359-021-00649-9>
- Guskey, T. R. (1988). Teacher efficacy, self-concept, and attitudes toward the implementation of instructional innovation. *Teaching and Teacher*

- Education*, 4(1), 63-69.
- Ho, I. T., & Hau, K. T. (2004) 'Australian and Chinese teacher efficacy: Similarities and differences in personal instruction, discipline, guidance efficacy and beliefs in external determinants.' *Teaching and Teacher Education*, 20, pp. 313-23.
- Klassen R. M., Bong M., Usher E. L., Chong W. H., Huan V. S., Wong I. Y. F., Georgiou T. (2009). Exploring the validity of a teachers' self-efficacy scale in five countries. *Contemporary Educational Psychology*, 34, 67-76.
- Klassen, R. M., Tze, V. M. C., Betts, S. M., & Gordon, K. A. (2011). Teacher efficacy research 1998-2009: Signs of progress or unfulfilled promise? *Educational Psychology Review*, 23(1), 21-43.
- Malinen O. P., Savolainen H., Engelbrecht P., Xu J., Nel M., Nel N., Tlale D. (2013). Exploring teacher self-efficacy for inclusive practices in three diverse countries. *Teaching and Teacher Education*, 33, 34-44.
- Midgley, C., Feldlaufer, H., & Eccles, J. S. (1989). Change in teacher efficacy and student self- and task-related beliefs in mathematics during the transition to junior high school. *Journal of Educational Psychology*, 81(2), 247-258.
- Elizabeth Minaya-Herrera, M., Requena Cabral, G., Mamani-Benito, O., Apaza Tarqui, E. E., & Landa-Barzola, M. (2022). Adaptation and workload as predictors of professional self-efficacy in Peruvian university teachers during the COVID-19 pandemic. *Electronic Journal of Research in Educational Psychology*, 20(56), 27-42.
- Moore, M. G., Dickson-Deane, C., & Galyen, K. (2011). e-Learning, online learning, and distance learning environments: Are they the same? *The Internet and Higher Education*, 14(2), 129-135.
- Narayanan, M., Ordynans, J. G., Wang, A., McCluskey, M. S., Elivert, N., Shields, A. L., & Ferrell, A. C. (2023). Putting the self in self-efficacy: Personal Factors in the development of early teacher self-efficacy. *Education and Urban Society*, 55(2), 175-200. <https://doi.org/10.1177/00131245211062528>
- Özüdoğru, G. (2021). Problems faced in distance education during Covid-19 Pandemic. *Participatory Educational Research*, 8(4), 321-333. Doi: <https://doi.org/10.17275/per.21.92.8.4>
- Riggs I. M., Enochs L. G. (1990). Toward the development of an elementary

- teacher's science teaching efficacy belief instrument. *Science Education*, 74, 625–637.
- Sang G., Valcke M., van Braak J., & Tondeur J. (2010). Student teachers' thinking processes and ICT integration: Predictors of prospective teaching behaviors with educational technology. *Computers & Education*, 54, 103–112.
- Siwatu K. O. (2007). Pre-service teachers' culturally responsive teaching self-efficacy and outcome expectancy beliefs. *Teaching and Teacher Education*, 23, 1086–1101.
- Tschannen-Moran M., & Johnson D. (2011). Exploring literacy teachers' self-efficacy beliefs: Potential sources at play. *Teaching and Teacher Education*, 27, 751–761.
- Tschannen-Moran, M., & McMaster, P. (2009). Sources of self-efficacy: Four professional development formats and their relationship to self-efficacy and implementation of a new teaching strategy. *The Elementary School Journal*, 110(2), 228-245.
- Tschannen-Moran, M., & Woolfolk Hoy, A. (2001). Teacher efficacy: Capturing an elusive construct. *Teaching and Teacher Education*, 17(7), 783-805.
- Tschannen-Moran, M., Woolfolk Hoy, A., & Hoy, W. K. (1998). Teacher efficacy: Its meaning and measure. *Review of Educational Research*, 68(2), 202-248.
- Van Eck, N. J., & Waltman, L. (2010). Software survey: VOSviewer, a computer program for bibliometric mapping. *Scientometrics*, 84(2), 523-538. Doi: <https://doi.org/10.1007/s11192-009-0146-3>
- Weißenfels, M., Klopp, E., & Perels, F. (2022). Changes in teacher burnout and self-efficacy during the COVID-19 pandemic: Interrelations and e-Learning Variables Related to Change. *Frontiers in Psychology*, 6:736992. doi: 10.3389/feduc.2021.736992
- Woolfolk Hoy, A., Rosoff, B. & Hoy, W. K. (1990) 'Teachers' sense of efficacy and their beliefs about managing students.' *Teaching and Teacher Education*, 6, 137–48.
- Zee, M., & Koomen, H. M. Y. (2016). Teacher self-efficacy and its effects on classroom processes, student academic adjustment, and teacher well-being: A synthesis of 40 years of research. *Review of Educational Research*, 86(4), 981-1015.

Zimmerman, B. J. (2000). Self-efficacy: An essential motive to learn. *Contemporary Educational Psychology*, 25(1), 82-91.

Zupic, I., and Čater, T. (2015). Bibliometric methods in management and organization. *Organizational Research Methods*, 18(3), 429-472.
<https://doi.org/10.1177/1094428114562629>